

Mellékletek:

Nepomuki Szent János tisztelete Dabas-Sáriban

Elöljáróban érdemes rögzíteni, hogy a Tisztelt Értéktár Bizottság 2021. márciusában tárgyalta az épített környezet kategóriában a Szent János út és Inárcsi út találkozásánál lévő Nepomuki Szent János szobor javaslatát. A szoborról megállapítást nyert, hogy „jól jelképezi és testesíti meg a helyi római katolikus, szlovák eredetű lakosság tiszteletét. Miután azonban a szobrokon túl a városrész főútja, katolikus általános iskolája, annak alapítványa és gyógyszertára is Szent János nevét hirdeti, így a tiszteletet meghaladóan még a „kultusz” kifejezés is helytálló, bár nem használatos.” E megállapítás valós alapokon nyugszik, mint ahogyan azt az alábbi okfejtés részleteiben tartalmazza:

Nepomuki Szent János (Pomuk, 1350. - Prága, 1393. május 16.) Közép-Európa közzismert védőszentje, akit Csehország, a molnárok, vízimolnárok, hajósok, halászok, a hidak, a papság, a gyónási titok védőszentjeként tartanak számon, és árvizek idején is őt hívják segítségül. Szentté avatási eljárását már a 16. században kezdték. Boldoggá 1721. március 31-én nyilvánították, majd 1729. március 19-én XIII. Benedek pápa emelte a szentek sorába. Liturgikus emléknapja: május 16. Magyarországon rövid idő alatt népszerűvé vált, melyet szobrok állítása, templomok, kápolnák, hidak elnevezése ma is tanúsít. Szobrai az egész ország területén elterjedtek, nemcsak vízparton és hidakon, ábrázolása változatos. Terbócs Attila néprajzkutató felmérése szerint jelenleg az ismert szobrok száma 876, és további 142 olyan emlékműről van információ, mely egykoron létezett, de megsemmisült. Alakjára időről időre más művészeti ágak művelői is rátalálnak, és nemcsak képzőművészekre kell gondolni, hiszen pl. Amade László (1703-1764) költő dicsőítő verseivel kifejezetten sokat tett kultuszaért.

Nepomuki Szent János tisztelete a Pest-vármegyei Sári községben a 18. században alakult ki. A török időkben elnéptelenedett község területére az új földbirtokos, Forster Kristóf tábornok telepített katolikus szlovák jobbágy családokat 1696 és 1699 között. A Rákóczi-szabadságharc után folyamatosan gyarapodó, összetartó, mélyen vallásos, római katolikus közösség jött létre a településen. A plébániát gróf Althann Mihály Frigyes (1682-1734) váci megyéspüspök 1719-ben újraalapította, de már korábban működött pap a faluban, hiszen 1717-től kezdve vezetik a kereszteltek anyakönyvét. 1718-ban helyreállították a középkori templomot, mely még évtizedekig szolgálta a hívőket. 1753-ban helyére és pótlására Forster tábornok jogutóda, báró Laffert Antal (1718-1793) új szentély építtetésébe kezdett, mely 1759-ben készült el. Tornyja 1771-ben épült, 1781-ben új haranggal bővült, majd ünnepélyes felszentelése a szükséges berendezésekkel való felszerelését követően, 1782. június 1-én, Nagyboldogasszony tiszteletére történt.

1796-ban, a település újra telepítésének 100. évfordulójáról Nepomuki Szent János szobrának állításával emlékeztek meg. A mai Szent János út és az Inárcsi út találkozásánál történt szoborállítás időzítése ékesszólóan tanúsítja, hogy Nepomuki Szent János tisztelete Sáriban – a vallási motívumok mellett - kiegészült a község szlovák identitásával is. Volt itt víz akkoriban bőséggel, hiszen pl. a 18. századi források szerint a Malom-árokknak nevezett vízfolyás három vízimalmot is meghajtott. Ráadásul a kultusz a szentté avatást követő virágkorát élte Magyarországon, Sáriban pedig bizonyosan ismerték a népi vallásosság kiváltságos alakjának történetét, vagyis már akár korábban is sor kerülhetett volna az emlékmű létesítésére. Még ez a plusz azonban kellett a közösségnek ahhoz, hogy végképp magukénak érezzék Nepomuki Jánost. Jelentőséggel bíró körülmény, hogy a gyülekezet szlovákul beszélő papjai sorra a Felvidékről érkeztek. A szobor állítását az a Gabrieli Tamás (1758-1858) plébános kezdeményezte, aki a Garam-parti Zsarnócán született és feljegyezték róla, hogy sohasem tanulta meg jól a magyar nyelvet. 1793-ban káplánként került Sáriba, de már a következő évben plébánossá nevezték ki. Jeles festő, zenész és vadász volt. A szobor ügyében sikerrel nyerte

meg a szintén felvidéki gyökerekkel bíró Csiffáry János Pest-vármegyei földbirtokos támogatását, aki készséggel segített. Az ismeretlen alkotó egész alakos, álló, a megdicsőült Szent Jánost ábrázoló szobrát Kaminisánszky Péter főesperes helyettes áldotta meg. Ez a jelenleg is létező, 227 éves mementó volt Nepomuki Szent János tiszteletének első tárgyasult formája Sáriban. Masszív, magas talapzatáról két nyelven hirdeti a hívek fohászatát: NEPOMUCKI SZVATI JÁN / ORODUJ ZANÁSZ / SZENT JÁNOS / KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK. Gabrieli Tamás 13 évig szolgálta a sáriakat, s ez alatt a kultusz nagyon magas szinten állandósult a településen. A klasszicista alkotás környezetét például Nepomuki Szent János tereként rögzíti a Historia Domus a 19. század második felében. Gabrieli 1807-ben Galgamácsára ment plébánosnak, ahol még 51 évig vezette a nyáját és Isten kegyelméből 100 évesen halt meg.

A szilárd alapoknak köszönhetően Sári község a kritikus 1945 utáni időszakban, a kommunizmus évtizedeiben is megőrizte vallásosságát, és ezen az sem változtatott, hogy 1966-ban kényszerűen Dabashoz csatolták. A rendszerváltást követően a Sári városrészben keresztény érzelmű részönkormányzati többség alakult ki, így az 1956 után Biksa Miklós párttitkárt magasztaló főutat lakossági konszenzussal Szent Jánosról nevezték el. Az új utcanév-táblákat 1991-ben helyezték el.

A következő évben, 1992-ben, Dabas-Sári újabb Nepomuki Szent János szoborral gyarapodott. Az 1796-ban felállított alkotást a gyülekezet a Mántelevi út melletti Fájdalmas Szűzanyakápolna parkjába helyeztette át, és helyére Kisfaludy Stróbl Zsigmond tanítványa, ifj. Máriahegyi János (1925-2001) szobrász alkotása került, melyet ünnepélyesen 1992. május 17-én áldottak meg. A művész 1964 után egyházi megbízatásokat teljesített, alkotásai tradicionális, realista eszközökkel megformált kompozíciók, s ezt a művét is Isten dicsőségére szánta. Masszív talapzatra emelt, mészkőből faragott alkotása az egész alakos, álló helyzetű, megdicsőült Nepomuki Szent Jánost örökíti, kezében kereszttel. A talapzat fehér márványlapján rögzített felirat: NEPOMUKI SZENT JÁNOS / KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK! / 1992. Az alatta lévő szlovák nyelvű kiegészítő táblát, a Magyarországi Szlovákok Szövetsége emléktábláját 1996. május 16-án helyezték el: NA PAMIATKU / OD / KRESTĀNSKÉHO SPOLEU / SLOVÁKOV V MAĎARSKU / 1996.

A parkosított, ápolt környezetben álló szobrot lánckorlát övezi. Az emlékhely rendszeres állomása a helyi katolikus gyülekezet körmeneteinek és egyúttal természetes helyszíne az általában május 16-án, Nepomuki Szent János napján tartott emlékműsoroknak, koszorúzásoknak.

Nagy jelentőségű változás történt az idén 30 éve, amikor 1993 szeptemberében újra kezdte működését az 1948. június 28-án megszüntetett katolikus általános iskola, melynek névadójául és védőszentjéül Nepomuki Szent Jánost választották. Tudjuk, hogy közéleti viharok kísérték a régi-új oktatási intézmény indulását, de a legkevesebb vita a névadás körül volt. Az iskolai tanmenetnek rendszeresen visszatérő, emelkedett pillanata a névadóról szóló megemlékezés május 16-án. Magától értetődően a katolikus általános iskola tevékenységét támogató alapítvány is Szent János nevét hirdeti, sőt arra is van példa, hogy a diákok színházlátogatásait a Szent János bérlet keretében szervezték.

A Szent János út 154. szám alatt működő, 1991-ben alapított helyi gyógyszerár pedig 2009. március 16-ától vette fel Szent János nevét. Kiváló alkalmazkodás ez a környezethez és a patikatörténeti hagyományokhoz egyaránt, hiszen a keresztény szentek nevét gyakran viselik és őrzik gyógyszerárak.

Összességében Nepomuki Szent János tisztelete ma is része és jellemzője a Dabas-Sári városrész életének, szlovák hagyományainak. Megörökítést érdemlő kulturális jelenség, mely jelentős gyarapítója értéktárunk kulturális örökség kategóriájának.

Bibliográfia

- Amade László (1703-1764): VII. OH SZENT JÁNOS! TE BIZONYOS...; VIII. OH SZ. JÁNOS! ÉN HÉJÁNOS BŰNÖS HOZZÁD BORÚLOK...; IX. OH SZ. JÁNOS, ÉN HÉJÁNOS BŰNÖS HOZZÁD FORDÚLOK...; X. CSEH ORSZÁGNAK NAGY FÁKLÁJA... (költemények). In: <https://mek.oszk.hu/00500/00590/00590.htm>
- Tüskés Gábor — Knapp Éva: Nepomuki Szent János tisztelete a szabadtéri emlékek tükrében. Ethnografia, 1988. pp. 330-357.
- N. Császi Ildikó: Dabas helynevei. ELTE, Budapest, 1992. p. 12.
- Czagányi László: A régió templomai és fontosabb kápolnái – Sári római katolikus templom. In: A régió kalendárium. Schulcz Bt., Dabas, 1994; pp. 59-60. Fotó: p. 90.
- Kerekes László (szerk.): Dabas helytörténeti értékei. Kossuth Művelődési Központ, Dabas, 2011. p. 68.
- Móser Zoltán: Május pünkösdi hava. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 1998. pp. 35-37.
- Pásztor Győző: A Sári plébánia 300 éve. Kucsák Könyvkötészet és Nyomda, Vác, 2016. pp. 105-106, 138-139, 423-424.
- Szalontai Anikó: Mert hallgattam. A gyónási titok védőszentje: Nepomuki Szent János. Új Ember – Família Kárpát-Medencei Családi Magazin 2008. március-április. p. 16.
- Terbócs Attila: Pillanatfelvétel a magyarországi Nepomuki Szent János-szobrokról. – Gondolatok és előzetes eredmények egy másfél éve zajló gyűjtés kapcsán. Acta Ethnologica Danubiana, 2022. pp. 63-96.
- V. F.: Nepomuki Szent János tisztelete Dabas-Sáriban. Dabasi Újság, 2023. július. pp. 16-17.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Nepomuki_Szent_J%C3%A1nos
<https://www.kozterkep.hu/12826/nepomuki-szent-janos>
<https://artportal.hu/lexikon-muvesz/mariahegyi-janos-ifj-5490/>
<https://www.magyarkurir.hu/kultura/akar-1000-kozteri-nepomuki-szobor-is-lehet-magyarorszagon-130737>
<https://www.delmagyar.hu/helyi-kultura/2023/05/a-szent-akinek-ereklye-lett-a-nyelvebol>
<https://ujvarosonline.hu/kultura/akar-1000-kozteri-nepomuki-szobor-is-lehet-magyarorszagon>

Összeállította: Valentyik Ferenc